

Asia: VN/33762/2023

Arviointimuistio terveydensuojelulainsäädännön kokonaisuudistusta varten

Lausunnonantajan lausunto

Yleistä arviointimuistiosta

Suomen UNICEF tarkastelee arviointimuistiota erityisesti YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksessa määriteltyjen lapsen oikeuksien ja niiden toteutumisen näkökulmasta. UNICEFilla on YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen kirjattu rooli (45 §) toimia sopimuksen täytäntöönpanon arvioijana ja asiantuntijana. Suomen UNICEF edustaa UNICEFia Suomessa.

Arviointimuistiossa ei ole tehty lapsivaikutusten arviointia. Lapsen oikeuksien sopimuksen 3.1 artikla turvaa lapsille oikeuden saada etunsa huomioon otetuksi kaikessa lasta koskevassa päätöksenteossa. Suomen UNICEF pyytää varmistamaan, että tulevassa valmistelussa otetaan huomioon lapsen edun ensisijaisuuden periaate lapsen oikeuksien sopimuksen tarkoittamalla tavalla ja riittävällä laajuudella.

Luku 1 - Taustaa kokonaisuudistuksesta

-

Luku 2 - Nykytilan kuvaus

-

Yleistä

-

Luku 1 - Yleiset säännökset

-

Luku 2 - Viranomaiset ja niiden tehtävät

-

Luku 4 - Ilmoituksenvarainen toiminta

-

Luku 5 - Talousvesi ja lämmin käyttövesi

-

Luku 6 - Jätteet ja jätevedet

-

Luku 7 - Asunnon ja muun oleskelutilan sekä yleisten alueiden terveydelliset vaatimukset

-

Luku 9 - Hautausmaat ja hautaaminen

-

Luku 10 - Tiedonhankinta, tarkastus ja valvonta

-

Luku 11 - Tutkimuslaboratoriot ja maksut

-

Luku 12 - Kiellot ja määräykset

-

Luku 13 - Pakkokeinot ja seuraamukset

-

Luku 14 - Muutoksenhaku ja päätöksen täytäntöönpano

-

Luku 15 - Erinaisia säännöksiä

-

Tietojärjestelmät

-

Terveydensuojelulain hallintomenettelyjen arviointi ja kehittämistarpeet

-

Liite 1 Sosiaali- ja terveysministeriön asetus asunnon ja muun oleskelutilan terveydellisistä olosuhteista sekä ulkopuolisten asiantuntijoiden pätevyysvaatimuksista (545/5015)

-

Taloudelliset vaikutukset

-

Ympäristövaikutukset

-

Muut ihmisiin kohdistuvat yhteiskunnalliset vaikutukset

Arviointimuistiossa ei ole tehty lapsivaikutusten arviointia. Lapsen oikeuksien sopimuksen 3.1 artikla turvaa lapsille oikeuden saada etunsa huomioon otetuksi kaikessa lasta koskevassa päätöksenteossa. Suomen UNICEF pyytää varmistamaan, että tulevassa valmistelussa otetaan huomioon lapsen edun ensisijaisuuden periaate lapsen oikeuksien sopimuksen tarkoittamalla tavalla ja riittävällä laajuudella. Lapset ovat ainoa ihmisryhmä, jonka etu on kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa velvoitettu aina otettavaksi ensisijaisesti huomioon - tämä perustuu lapsuusajan tärkeään merkitykseen koko yhteiskunnan kestävyydelle. Lapsen edun ensisijaisuuden huomioonottaminen edellyttää lapsivaikutusten arviointia lapsiryhmiä koskevassa päätöksenteossa kuten lainsäädännön valmistelussa. YK:n lapsen oikeuksien komitea on vuonna 2023 suosituksissaan ja päätelmissään Suomelle nostanut esiin huolen siitä, että lapsen edun ensisijaisuuden periaatetta ei Suomessa sovelleta riittävän johdonmukaisesti ja järjestelmällisesti.

Terveysturvallisuuslainsäädännön uudistuksen tavoitteena on parantaa kansalaisten suojelua ympäristöperäisiltä terveysriskeiltä ja vahvistaa oikeutta terveelliseen elinympäristöön. Lisäksi tavoitteena on turvata terveellinen elinympäristö myös kriisi- ja häiriötilanteissa. Perustuslain 20 §:n 2 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön. Lapset voivat olla muuta väestöä alttiimmassa asemassa erilaisille ympäristöperäisille terveysriskeille ja -haittoille jo ikänsä puolesta. Lisäksi erityisen haavoittuvassa asemassa voivat ovat esimerkiksi vauvat ja pienet lapset, vammaiset ja pitkäaikaissairaat lapset. Lapsen oikeuksien sopimus velvoittaa sopimusvaltion takaamaan jokaiselle lapselle yhdenvertaisesti (art. 2) henkiinjäämisen ja kehittymisen edellytykset mahdollisimman täysimääräisesti (art. 6) sekä turvaamaan lapsille on oikeuden nauttia parhaasta mahdollisesta terveydentilasta (art. 24). Lapsilla on oikeus puhtaaseen, terveelliseen ympäristöön sekä suojeluun erilaisilta ympäristöperäisiltä terveysriskeiltä.

Suomen UNICEF pyytää huomioimaan uudistuksen valmistelussa ja siihen sisältyvässä lapsivaikutuksen arvioinnissa mm. seuraavat lapsen oikeuksien sopimuksen komitean antamat yleiskommentit lapsen oikeuksien sopimuksesta ja tulkinnasta: yleiskommentti 14 (2013, CRC/C/GC/14, lapsen oikeudesta saada etunsa otetuksi ensisijaisesti huomioon), yleiskommentti 15 (2013, CRC/C/GC/15, lapsen oikeudesta nauttia parhaasta mahdollisesta terveydentilasta) sekä yleiskommentti 26 (2023, CRC/C/GC/26, lapsen oikeuksista ja ympäristöstä sekä erityisesti ilmastomuutoksesta). Yleiskommentin 15 mukaan lapsivaikutusten arviointi on tehtävä kaikissa terveyteen liittyvissä päätöksissä, jotka koskevat yksittäistä lasta tai lapsiryhmää. Yleiskommentissa 26 korostetaan, että lapsen etua määritettäessä tulee arvioida erityiset olosuhteet, joiden vuoksi ympäristöhaitasta aiheutuu erityinen uhka nimenomaan lapsille. Lapsen edun arvioinnin tarkoituksena tulee aina olla, että kaikki lapsen oikeudet voivat toteutua täysimääräisesti ja tehokkaasti, mukaan lukien oikeus puhtaaseen, terveelliseen ja kestäväan ympäristöön. Sen lisäksi, että sopimusvaltioiden on suojeltava lapsia ympäristöriskeiltä, niiden tulee myös varmistaa lasten hyvinvointi ja kehitys huomioiden riskien ja haittojen mahdollisuus tulevaisuudessa.

Tulevaa uudistusta koskevan hallituksen esityksen valmistelussa ja itse esityksessä on siis tehtävä huolellinen lapsivaikutusten arviointi, jossa arvioidaan ja punnitaan uudistuksen vaikutuksia lapsiin ja heidän oikeuksiinsa sekä varmistetaan, että terveydensuojelulainsäädännön kokonaisuudistus turvaa lapsen oikeuksien toteutumisen mahdollisimman täysimääräisesti. Erityistä huomiota on kiinnitettävä eri tavoin haavoittuvassa asemassa ja syrjinnän vaarassa olevien lasten suojelemiseen ympäristöperäisiltä terveysriskeiltä ja terveellisen elinympäristön turvaamiseen heille myös kriisi- ja häiriötilanteissa, heidän tarpeensa sekä haavoittuvuutensa huomioon ottaen.

Aaltonen Milla
Suomen UNICEF ry